Financiële impact beleidsopties Participatiewet in balans - Spoor 2

Spoor 2 van het programma Participatiewet in balans werkte aan de fundamentele herziening van de Participatiewet. Hiervoor zijn beleidsopties uitgewerkt die tegemoetkomen aan de vraagstukken uit de probleemanalyse van oktober 2024.[1] Deze beleidsopties zijn per brief van respectievelijk 4 juli en 19 september 2025 naar de Tweede en Eerste Kamer gestuurd.[2] In het debat in de Eerste Kamer over het wetsvoorstel Participatiewet in balans van 23 september 2025 heeft de Staatssecretaris van Participatie en Integratie toegezegd om de financiële impact inzichtelijk te maken van de hierboven genoemde beleidsopties.[3] Dit document biedt inzicht in de geschatte financiële impact van de beleidsopties, conform toezegging aan de Eerste Kamer.

In de Kamerbrief 'Naar een Participatiewet die werkt' licht de minister van Werk en Participatie toe hoe hij de Participatiewet verder gaat verbeteren. Hij schakelt door op hetgeen in de afgelopen jaren – samen met betrokken partijen – is uitgewerkt en brengt focus aan. Dit moet wel binnen de huidige budgettaire kaders, want er zijn hiervoor geen extra middelen beschikbaar. Dit betekent ook dat niet alle beleidsopties uit dit document verder opgepakt worden.

Financiële impact
Per beleidsoptie is een ruwe inschatting – in bandbreedtes – gegeven van de financiële consequenties. De onderbouwing is zoveel mogelijk gedaan op basis van wetenschappelijk onderzoek en data van het CBS, aangevuld met de ervaringsgegevens vanuit gemeenten en andere partners (dit is geen officiële uitvoeringstoets). Aangezien het deels gaat om nieuwe maatregelen, wordt er ook gewerkt met beredeneerde aannames.

Hoofdthema's
De beleidsopties zijn onderverdeeld in drie thema's waar in eerdere Kamerbrieven opgaven op zijn geconstateerd. Per thema zijn in dit document de belangrijkste beleidsopties meegenomen, die op dit moment concreet konden worden berekend en die naar verwachting het meest bijdragen aan het oplossen van problemen uit de probleemanalyse.

A. <u>Verbeteren perspectief mensen zonder arbeidsvermogen</u>
   De groep mensen zonder of met een beperkt arbeidsvermogen die afhankelijk is van de Participatiewet groeit. Voor hen is de wet niet passend en ontbreekt het perspectief op verbetering van hun situatie. Met verschillende moties heeft uw Kamer opgeroepen om te zoeken naar een oplossing die de situatie voor deze mensen verbetert.[4]

B. <u>Bestaanszekerheid: vereenvoudiging en zekerheid van inkomen</u>
   Er is inzet nodig om de wet duidelijker en eenvoudiger te maken, zodat mensen meer zekerheid krijgen over hun inkomen. Mensen hebben een inkomen nodig dat toereikend en voorspelbaar is, waarbij ze kunnen overzien wat de gevolgen zijn als hun situatie verandert.

C. <u>Betere ondersteuning naar werk en meedoen</u>
   Juist de mensen met de meest complexe problematiek, ontvangen op dit moment de minste ondersteuning vanuit de Participatiewet. Een deel van de mensen is niet in beeld, terwijl zij wel behoefte hebben aan ondersteuning. Binnen dit thema staan opties die gemeenten beter in staat stellen om de ondersteuning naar werk, of participatie als dat nog niet lukt, te verbeteren en aan te laten sluiten bij wat mensen nodig hebben.

Voor een uitgebreide toelichting op de beleidsopties en voor een onderbouwing voor de oplossingsrichting wordt verwezen naar de Kamerbrief van 4 juli 2025 en de daarbij behorende bundel met beleidsopties.[5]

---

[1] Kamerstukken II, 2024/25, 34 352, nr. 330, bijlage: probleemanalyse Participatiewet.
[2] Kamerstukken II 2024/25, 34 352, nr. 344.
[3] T04083: Toezegging Financiële impact van voorstellen fundamentele herziening Participatiewet in kaart brengen (36.582).
[4] Kamerstukken II, 2024/25, 36600 XV, nr. 69 en Kamerstukken II, 2024/25, 36600 XV, nr. 86
[5] Kamerstukken II 2024/25, 34 352, nr. 344

	BELEIDSOPTIE *Toelichting*	FINANCIELE IMPACT	PRIMAIRE FOCUS *Wetgeving*	 *Dienst-verlening*
A.	**Verbeteren perspectief mensen zonder arbeidsvermogen**			
	Zonder arbeidsvermogen (korte termijn – binnen de Participatiewet)			
A1	**Vereenvoudiging ontheffing arbeidsplicht:** vereenvoudiging tijdelijke of langdurige ontheffing voor mensen die door beperking of ziekte niet in staat zijn om te werken. Nu zeer beperkte toepassing door strikte regelgeving en uitvoerbaarheid.	Budgetneutraal	✓	✓
A2	**Verhoging Individuele Inkomenstoeslag (IIT):** gericht op mensen die langdurig een laag inkomen hebben en geen zicht hebben op verbetering.	€ 0 – 50 mln.	✓	-
A3	**Verbeteren integrale dienstverlening**: gericht op tegengaan van niet-gebruik, meer integrale dienstverlening (o.a. Wmo) en betere begeleiding. Samen met gemeenten en belangenorganisaties.	Ntb.	-	✓
A4	**Verbeteren Medische Urenbeperking:** Voor mensen met beperkt arbeidsvermogen die wel kunnen werken, maar onvoldoende om uit de bijstand te komen. De vrijstelling voor medisch urenbeperkten is voor deze groep bedoeld, maar wordt beperkt benut door een gebrekkige uitvoerbaarheid.	Budgetneutraal	✓	-
	Zonder arbeidsvermogen (lange termijn – buiten de Participatiewet)			
A5	Een **individuele uitkering** gericht op mensen zonder arbeidsvermogen voor wie de Participatiewet nu niet passend is. Dit in relatie tot de fundamentele herziening van het bredere arbeidsongeschiktheidsstelsel.	Ntb. kabinetoverstijgend	✓	-
B.	**Bestaanszekerheid**			
	Vereenvoudiging	**€ 240 – 580 mln.**		
B1	Harmoniseren **partnerbegrip:** voor alle inkomensondersteunende regelingen in het sociaal domein. Invoering van een duidelijk en objectief partnerbegrip; aansluiten bij partnerbegrip o.g.v. de Awir, minus het samengesteld gezin criterium. *Vervolg:* MKBA in 2026 ten behoeve van raming.	€ 185 – 285 mln.	✓	-
B2	Harmoniseren **inkomensbegrip:** voor alle inkomensondersteunende regelingen in het sociaal domein. Beperkter gedefinieerd inkomstenbegrip dat voor minder interpretaties vatbaar is. Hoofdzakelijk het verrekenen van inkomsten die objectiveerbaar zijn, en op te halen uit overheidssystemen.	€ 0 – 10 mln.	✓	-
B3	Harmoniseren **vermogensbegrip:** voor alle inkomensondersteunende regelingen in het sociaal domein. Verandering door in wet te benoemen wat wél wordt meegenomen als vermogen. Meer duidelijkheid voor bijstandsgerechtigden en uitvoering.	€ 10 – 20 mln.	✓	-

		BELEIDSOPTIE *Toelichting*	FINANCIELE IMPACT	PRIMAIRE FOCUS *Wetgeving*	 *Dienst-verlening*
		Eventueel meenemen: **aanpassing vermogensvrijlating:** de grenzen van de vermogensvrijlating afstemmen op prijsstijgingen en gestegen huizenprijzen (afstemming op Nibud).	Ntb.		
	B4	**Eenvoudige aanvraagprocedure:** o.a. beter gebruik maken van beschikbare gegevens, zoveel mogelijk vooraf ingevulde aanvraagformulieren, digitaal loket (regelingenoverzicht) koppelen aan aanvraagprocedure en beslistermijn verkorten. **Verbetering informatievoorziening**: Door de informatievoorziening te verbeteren (app, loket etc.) wordt het voor bijstandsgerechtigden en uitvoerders inzichtelijk wat het betekent als een situatie verandert.	€ 30 - 50 mln. Structureel: Budgettair neutraal (Incidenteel: ca. € 5 mln.)	✓	✓
	B5	**Bijzondere bijstand terugbrengen tot de kern:** bijzondere onvoorziene kosten vergoeden. Bijzondere bijstand verruimen met nieuwe grondslag, die tegemoetkomt aan de problematiek die de uitvoering ervaart. De gemeentepolis wordt geharmoniseerd met een modelpolis. En verder wordt de bijzondere bijstand beperkt door kosten voortkomend uit andere overheidsregelingen, op een slimmere manier te vergoeden. Financiële impact is afhankelijk van invulling beschermingsmaatregelen (bewind) – en daarbij de vraag over financiële compensatie J&V vanuit het Gemeentefonds.	€ 15 – 215 mln.	✓	-
		Meer zekerheid van inkomen	**€ 30 – 450 mln.**		
	B6	**Vertraagde complementariteit** Voor mensen met een bijstandsuitkering gaan veranderingen in hun leven, gepaard met onzekerheid over verlies van inkomen. Door een verlaging van de bijstandsnorm vertraagd toe te passen (voor de raming zijn we uitgegaan van 3 maanden) worden veel problemen voorkomen. De huidige Participatiewet biedt hier al ruimte voor aan gemeenten. Het voorstel is om dit standaard toe te passen. Dit geeft mensen de tijd om te wennen aan de nieuwe situatie; terugvorderingen doordat de wijziging te laat wordt doorgevoerd worden daarmee voorkomen; en de kans op vergissingen door onwetendheid wordt hiermee verkleind. Financiële impact is afhankelijk van de hoeveelheid wijzigingen die daadwerkelijk plaatsvinden in het betreffende jaar die hiervoor in aanmerking komen.	€ 30 – 50 mln.	✓	✓
	B7	**Wijziging normensystematiek** Het aanpassen van de systematiek achter de hoogte van de bijstand. Vanuit het perspectief van de prikkel om te gaan werken ligt het voor de hand om de verhouding tussen de bijstand en het wettelijk minimumloon, zoals nu het geval is, centraal te stellen. Vanuit het perspectief van een toereikend sociaal minimum ligt het meer voor de hand om centraal te stellen of de bijstand voorziet in minimaal noodzakelijke uitgaven. Bijvoorbeeld op basis van forfaitaire bedragen, forfaitaire uitgaven of individueel noodzakelijke kosten. We schatten in dat deze variant in beginsel geen financiële impact heeft. Dit komt omdat de bijstand nu in principe toereikend is. Mocht het wettelijk minimumloon niet snel genoeg meegroeien met inflatie, dan kan het in de toekomst echter wel voor een toename in uitgaven zorgen wanneer de bijstand niet meer toereikend blijkt. Ter indicatie: het verhogen van de bijstandsnormen met 2% heeft in de structurele situatie een financiële impact van minimaal € 300 miljoen tot maximaal € 400 miljoen per jaar.	€ 0 – 400 mln.	✓	-

		BELEIDSOPTIE *Toelichting*	FINANCIELE IMPACT	PRIMAIRE FOCUS *Wetgeving*	 *Dienst-verlening*
		Financiële impact is afhankelijk van de mate waarin het wettelijk minimumloon meestijgt met inflatie.			
C.	**Betere ondersteuning naar werk en meedoen**				
		Ondersteuning naar werk en participatie	**€ 210 – 375 mln.**		
	C1	**Impuls op begeleiding en passende plekken**: iedereen uit de doelgroep is in beeld en er is voor iedereen een volgende stap richting werk en participatie beschikbaar. Financiële impact mede afhankelijk van te verwachten baten (uitstroom naar werk).	€ 145 – 215 mln.	✓	✓
	C2	**Brede intake en breed ondersteuningsplan:** Voor mensen met complexe problematiek is er dienstverlening over de grenzen van de Participatiewet heen, op basis van een brede intake, aansluitend op sociaal domein. Doel: wegnemen belemmeringen richting werk en participatie.	€ 65 mln.	✓	✓
	C3	Vervolg geven aan onderzoek **werken moet lonen**: pilot rondom financiële dienstverlening.	Ntb.	-	✓
	C4	**Re-integratie en werkvoorzieningen harmoniseren**: de inzet van voorzieningen wordt geharmoniseerd tussen gemeenten en gemeenten en UWV. Dit zorgt voor rechtszekerheid en vereenvoudiging voor werkgevers en kandidaten.	Ntb.	✓	✓
	C5	**Duurzaam aan het werk met praktijkgerichte scholing** Voor mensen zonder startkwalificatie is praktijkgerichte scholing beschikbaar, waarbij werken bij een reguliere werkgever wordt gecombineerd met leren, om zo de mismatch tussen beschikbare en gevraagde vaardigheden te overbruggen en duurzame arbeidsinschakeling te bevorderen. Voor mensen van wie het arbeidsvermogen eerst wat verder ontwikkeld moet worden alvorens bij een reguliere werkgever aan de slag te gaan, kan hier een ontwikkeltraject aan vooraf gaan.	€ 0 – 95 mln.	✓	✓